

egen aller-
e eeuwsc
te schrik-
ingend op-
igheid, als
tellen van
s-verseleu
adat ik het
en is, zoo-
werd ge-
den, eigen
n het vras-
willen-be-
astgeroeste
de jeugd
niet altijd
genoemde
voeding is
leven kan

deze theo-
Zoo is de
rijpen van
van diens
figuur. Ik
gelukkige
le Boogh".
oude Ma-
aan Fran-
als trieste
ende vader,
n van zijn
van diens
eigen, ego-
em ik den
orp". „Het
Muzikant".

het slacht-
heid, lazig-
hebben van
van rechten

het opvoe-
caltijd voor
ordelijkheid
de wijze,
n laste van
Boven en
ort zijn in

te gevolgen
m, als het
in praktijk
en veront-
even in bet-
ter: „Waar
r, van den
te Sumatra-
rde, en vele
enige man-
bracht een
bewijsmate-
slachtoffer
grwelscheit
ist van hun
oordeel, hun
de roman-
tendentieuz
voorkomen
door gevaar-
christelijke
keeren mo-
nstige waar-
nvinger van
ene klanken

de bladzijde
laar is aan
dan in den
brifstet, die
heeft. Naar
over de op-
uldigd werk-
enzen onder-
lijk verhalen

den, daarin
ig voor mijn
waren was
chen ouders
vertrouwen,
ide persoon-
diotheek van
nz, enz. Wij
ol en thuis;
we eens veel
nst; als we
muziek, vers-
getalereert,
aar niemand
er over, en de
ken van de
der kwamen
wij, de kin-
ok wel eens
lijkt, als een

meening van ons kortaf werd opzij geschoven met een apodictisch: „Het is zooals ik het zeg, en nu geen woord meer". Maar juist dat niet altijd over moeilijkheden heengeholpen worden, dat dikwijls alleen staan voor problemen, die voor onze onervarenheid veel te zwaar waren, sterkte onze innerlijke zelfstandigheid.

De zelfstandigheid, waarin de jeugd van tegenwoordig glorificeert, maakt op een buitenstaander dikwijls dezen indruk, dat ze eerst, zelfstandig, doet, waar ze zin in heeft; en dat ze wanneer ze in haar dommen overmoed het eigen leven jammerlijk heeft verbroddeld, toch weer op de ouders terugvalt, die dan maar moeten trachten van die verspeelde kansen nog te maken, wat er van te maken is.

Wij mochten niet, waar we zin in hadden; er werd ons misschien zelfs wel eens iets verboden, dat bevorderlijk ware geweest voor onze geestelijke groei of dat onze levenslust had versterkt. Maar ons innerlijk werd niet bedruimd; er werd niet (met de allerbeste bedoelingen) vivisectie gepleegd op onze onthullende gevoelens; maar we leerden, wat we moesten, we droomden en speelden, wat we konden, we schreven verhalen en versjes, voorzover we mochten en het leven scheen veel verborgen leerlijkenheden te bevatten, omdat er ons bijna alles van onthouden werd.

Ik geloof, dat onze generatie voor deze tucht en voor de nuchtere belangstelling der anderen niet dankbaar genoeg kan zijn.

Opmerkelijke woorden voorzeker, die in het licht van de feiten, die ik noemde, zeker een kennis-nemen waard zijn.

C. T.

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

Gevaren van de huidige Schoolwetgeving.

We zouden nog wat praten over de gevaren van de huidige Schoolwetgeving. Wij zijn natuurlijk dankbaar voor de heel wat betere positie, die wij met onze scholen mogen innemen, vergeleken met den toestand van vroeger. Wij zeggen met Mr. Hoemskerk, dat het met onze scholen goed gaat, dat ze de gelegenheid hebben, zich in de lengte en in de diepte te ontwikkelen, maar wij willen daarbij toch geen oogenblik uit het oog verliezen, dat er aan onze positie gevaren verbonden zijn met het oog op de toekomst van onze scholen.

Allereerst moeten we daarom in het oog houden, dat wij in onze positie alleen gewaarborgd zijn door onze getalsterkte. En dat is een gevaar. 't Zou heel wat anders zijn, wanneer onze tegenstanders met ons overtuigd waren, dat de Bijzondere School de beste is, dat ieder burger daarin zijn rechten en zijn plichten het best gewaarborgd vindt. Maar dat is niet het geval. Neen, men vindt daar in het kamp van onze tegenstanders nog altijd de overheidsschool de school en in onze wel is de Openbare School maatgevend, wat de onkosten betreft. Aan dit gevaar mogen we dan ook een sterken prikkel ontleenen, om te zorgen, dat we in de meerderheid blijven als Rechtsche partijen. De wereld van gedeeldheid kunnen we ons alleen om de school al niet veroorloven. Voortdurend contact moeten we houden met de andere groepen van rechts en onverdroten moet er gearheid, om onze kiezers ook op dit punt wel in te lichten en te zorgen, dat ze straks door de misleidende lenzen van links niet aan het wankelen worden gebracht. Wie toch hoort, wat men aan de uiterste linkerzijde langzamerhand gaat voorstaan: een kosteloze, neutrale, voor allen verplichte eenheids-school, die kan weten, welke belangen hier op het spel staan. Tegenover onze school, uitgaande van de ouders, staat de geheele linkerzijde als een breede phalanx. We hebben wel eens gemeend, dat liberale mannen als Thorbecke nog zoo slecht gezind niet stonden tegenover de Bijzondere School en 't is waar, hij met name heeft daar wel eens een goed woord over gezegd. Maar men moet hier wel onderscheiden. En het is de verdienste van het Proefschrift van Mr. L. W. G. Scholten, onlangs te Utrecht verschenen over „Thorbecke en de vrijheid van onderwijs tot 1848", dat daarop nog weer eens volle nadruk wordt gelegd. Hij toont nl. aan, dat gedurende dit geheele tijdvak geen plaats aan te wijzen is, waarin Thorbecke aan ouders, die voor hun kinderen andersoortig onderwijs als het Staatsonderwijs begeeren, het recht toekent, scholen op te richten, waar onderwijs wordt gegeven overeenkomstig eigen opvatting. Thorbecke wil wel de Bijzondere School door particulieren als een vrijheid van iedereen burger, maar onder autorisatie der Overheid. De Bijzondere School wordt dan een bijdrage van de burgers in de wijting der Overheidsstaak. Van een recht der ouders als zodanig is bij den grondlegger der Liberale partij geen sprake. En deze meening buist nog in het gehele linksche kamp. 't Is zelfs de vraag, of rechts wel helder en klaar wordt ingezien het verschil in vrijheid, ons op dit oogenblik grond en door ons van den beginne af begeerd. Zoo ja, dan zal het ons allen een spoorslag zijn, om voort te arbeiden

en te zorgen, dat de rust van het evenwicht, door ons nu genoten, niet verstoord wordt, door dat de balans der meerderheid naar de andere zijde overslaat.

Nauw in verband daarmee staat een ander ge-vaar, waarop we dezen keer ook even willen letten en dat is het gevaar van de pacificatie. Na den strijd, ook als men de overwinning heeft behaald, neigt men naar rust en sluimer de waakzaamheid o, zoo gemakkelijk in. Dat ligt zoo voor de hand en ook in ons geval zijn er wel voorstanders van de Bijzondere School, die meenen, dat wij er zijn. Maar laten we ons dan toch even rekenschap geven van de vraag, in hoeverre wij hebben bereikt, wat wij vroeger, in hoe verre de nu in ons land toegelaten Bijzondere School in overeenstemming is met het karakter van de Vrije School, die in den loop der historie de inzel werd van onzen schoolstrijd. Daartoe is zeer dienstig, dat we gedurig even het Gewijzigd Unie-rapport gaan lezen en ons goed rekenschap geven van wat daar in staat. Ik noem maar alleen dezen keer de clause, dat de gemeenten niet langer moeten worden belast met de bekostiging van de Lagere School en de Wet-1920 kluiserde ons met dubbele ketenen aan de gemeente. De schoolruimte wordt ons verstrekt, de exploitatiekosten worden vergoed. 't Vermoed, dat niet veel Schoolbesturen den bestaanden toestand wenschelijk vinden. Laten we maar eens denken aan het oponthoud, dat kan worden veroorzaakt bij het stichten van een nieuwe school, welke lasten er kunnen worden geleden bij de drie-jaarlijksche afrekening. We passen ons wel langzamerhand aan, we gewonnen al aan dezen vorm, maar dat maakt, vind ik, het bedoelde gevaar grooter. De schoolstrijd is nu overgebracht naar het terrein van den gemeenterand en menig dorpsmagnaat kan ten volle zijn rennenden invloed laten gelden. Daarom moet on-verzwakt onder ons de leus blijven: de gemeenten worden niet langer belast met de bekostiging van de Lagere School. De rust der pacificatie zoo ons in slaap wiegen en ons al slapende brengen, waar we nooit wilden zijn en ook niet moeten zijn. Hoe veel gemakkelijker de besturen het ook hebben gekregen, hoe rijk het voorrecht is, dat wij overal Scholen met den Bijbel voor onze kinderen mogen oprichten, wij willen niet afdalen, elkaar te waarschuwen voor het gevaar der pacificatie, omdat wij niet gekomen zijn, waar wij moeten komen. En nu is de les der historie, dat het leger in tijd van wapenstilstand minder gemakkelijk op kracht blijft en kerngezond dan in den actieven krijg. Een ding houdt ons bovendien wel wakker. De vijand kan niet nalaten, voor en na, hier en daar van zijn gezindheid te doen blijken. Op allerlei wijzen blijkt, dat de vijand niet in een vriend is verkeerd en daarom — 't geveer bij den voet.

Een ander gevaar is, dat de Overheidsschool voorop gaat en in alles maatgevend is. Daarover een volgende maal.

Gr.

G. MEIMA.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

De Afrikaansche Kerk.

I.

In „De Standaard" van 18 April j.l. vinden wij een interview met dr. H. van Andel, miss. dienaar te Solo, waarin gesproken wordt over een nationale kerk op Java.

Schone perspectieven werden door dr. van Andel geopend. Het schijnt hem niet zoo onmogelijk toe, dat dit ideaal nog eens bereikt wordt. Als een gezonde idealist accentueert hij de bezwaren en moeilijkheden niet, maar spreekt hij zijn vertrouwen uit in een juiste ontwikkeling van het Christelijk inzicht der Christelijke Javanen.

Hoezeer wij ook de beschouwingen van dr. van Andel bewonderen, missen wij toch ongaarne een uiteenzetting van de bezwaren, die zich hier voordoen, om een waarlijk nationale kerk op Java te krijgen. En dr. van Andel als deskundige bij nithemendheid is wel de aangewezen man, om zulke bezwaren onder de oogen te zien en zoo mogelijk te ondervangen.

Is een nationale kerk op Java geen droom? Wel een schoone droom, maar toch een droom?

Afgezien van het feit, dat ook de Hoemsche kerk op Java wist door te dringen, sluit de zeer onderscheidene bearbeiding der Javanen door de kerkelijke en genootschapszending op Oost- en West-, in het Noorden en Zuiden van Midden-Java, de mogelijkheid van zulk een kerkvorming niet uit?

Doch heilig idealisme, waarachtig geloovig optimisme, komt zoo weinig voor in deze rekenende en berekende wereld, dat wij het dankbaar en met blijdschap opmerken, en van God bidden het ook te hebben of nog meer te mogen bezitten.

Moge echter op Java volgens dr. van Andel een nationale kerk niet tot de onmogelijkheden behooren, in Afrika is er zeker geen sprake van, of de toestanden goeten zich geheel en al wijzigen.

Dr. M. Schlunk van Hamburg, in Nederland een goede bekende, heeft op de Alg. Ned. Zend. Conf. te Amsterdam van Oct. 1927 een referaat hierover gehouden. Hij is eenigen tijd zelf in Afrika ge-

weest, en heeft van den zendingsarbeid aldaar bijzondere studie gemaakt, en is alzoo tot oordeelen volkomen bevoegd. Het is van belang zijn uiteenzetting van naderbij te bezien. Het zal ons opnieuw onder den indruk brengen van de geweldige taak der zending in onze dagen, en van de schier onoverkomelijke moeilijkheden, waarvoor zij is komen te staan.

Wel bestaat het Afrikaansche volk, heel in het algemeen gesproken, uit drie groote volks groepen: Semiten, Hamiten en Bantoës, doch deze zijn weer in talloze, op zichzelf staande volksstammen gesplitst; stammen, die in den regel niet meer dan eenige weinige duizenden zielen tellen, en slechts zelden eenige tienduizenden. En dan worden de inwoners op Afrika op 150 miljoen geschat!

Gevolg is natuurlijk ook een onoverzienbare taal-splijting; dr. Schlunk spreekt terecht van versplintering. Wel heeft de taalwetenschap verschillende talen weten te combineren; maar daardoor worden zij toch niet één taal. Aan meerdere stammen kan slechts één taal worden opgelegd door overmacht, zooals met het Engelsch, Fransch, Sualah, Haussa en Afrikaansch geschied is. Dit is een oplossing, maar geen ideale. Immers, deze opgelegde taal wordt toch alleen door de „Gebildeten" gekend; en op deze wijze wordt zelfs de opbouw van een nationale kerk tegengehouden, daar de Inlanders het Evangelie moeten hooren in hun eigen taal, zal het waarlijk één met hen worden, en straks zelfstandig verwerkt.

Ook staan de Afrikaners op een zeer laag cultureel peil; zij wonen voor het overgrote deel in moerassen, of ontoegankelijke oerwouden; zij zijn arm en schuw. Daarbij worden zij in hun zelfstandige ontwikkeling verhindert door de overheersching van vreemde machten; 95 p/c van den bodem is koloniaal bezit! En waar de moderne cultuur ingang heeft gevonden, wordt het hart niet meerder geschikt voor het ontvangen van het Evangelie; daar wordt de mensch door de „wereld" geheel in beslag genomen; hij heeft geen tijd, om over de dingen der eeuwigheid na te denken!

Tech blijft dr. Schlunk vasthouden aan het woord uit Efeze 4:4-6, waar de apostel spreekt over het éene lichaam en den éenen Geest. Bij God zijn alle dingen mogelijk.

Maar dit ontslaat toch de zending niet van den plicht, om de werkelijkheid onder de oogen te zien, en alles te doen, wat in haar vermogen is, om tot eenheid te komen.

En heeft nu de zending bewezen in haar werk sinds 1865, dat zij het doel, n.l. een nationale, Afrikaansche kerk, heeft bevorderd?

Helaas, het lijkt er niet op!

Er werken in Afrika ongeveer 300 verschillende zendingsgenootschappen, die ook 300 verschillende kerken hebben gesticht! Alle mogelijke richtingen in Europa en Amerika zijn hier natuurlijk vertegenwoordigd. En dan tieren de seeten ook nog welig; in Zuid-Afrika alleen reeds worden zij op 120 geschat!

Kan het anders, al bijna alle kerken zijn klein en arm en zwak?

De geestelijke rijpheid is verre. Levend temidden van het Heidendom staan zij ook nog onder den ban van de daemonenvrees. Een Christelijke sfeer is er nog niet geschapen. Christelijke traditie ontbreekt geheel. Slechts weinigen zijn in staat den Bijbel te lezen, indien deze tenminste in hun taal is overgezet, wat ook lang niet altijd het geval is.

Maar het woord van den apostel uit Ef. 4 blijft gelden. En de zending zal er naar moeten staan, het in het zichtbare te verwezenlijken. Maar dan moet men met menige tot dusver gevolgde methode breken. Er zal heel wat meer dan tot dusver rekening moeten worden gehouden met het Afrikaansche recht, met Afrikaansche zeden, met de Afrikaansche psyche enz.

En voor welke moeilijkheden komt men dan te staan?

Dr. Schlunk onderscheidt ze in drie groepen.

Allereerst, heeft de zending het sociale leven weten te handhaven, en het Christelijk stempel erop gedrukt?

Ook hier moet het woord „helaas" worden gebruikt. De bekeerde Inlanders zijn van hun families en stamverband losgemaakt. Er is een nieuwe, kunstmatige eenheid geschapen, welke niet wortelt in het verleden en in het volksgeheel. Heel de kerkinrichting is een totaal vreemd product, staande buiten het Afrikaansche leven.

Daarvan kan de zending geen verwijt gemaakt worden. De omstandigheden hebben haar in die richting gedreven; hier en daar werden bekeerlingen gemaakt, zoodat van een saamhoorig stamverband tusschen hun geen sprake was. Ook word zij wel eens genoodzaakt het stamverband te verbreken, omdat de geest totaal bedorven was, en dus de leden ervan moesten worden bevrijd. En een beweging onder een volk naar het Christendom heen, zoodat het stamverband kon worden gehandhaafd, kwam ternauwernood voor.

Toch valt niet te ontkennen, dat meer met het Afrikaansche leven en volksverband had rekening kunnen worden gehouden. En zal er ooit van een Afrikaansche kerk sprake zijn, dan moet met de tot dusver gevolgde, zeer eenzijdige methode geheel worden gebroken.

Met voorloopen van een tweede punt, dat dr. Schlunk noemt, vestigen wij de aandacht op de derde zaak, die bij een opbouw eener Afrikaansche kerk in het oog moet worden gevat, n.l. de religie.

De godsdienst der Afrikanen schijnt niet zoo ruw te zijn, als wel eens wordt aangenomen. Wel nemen magie en tooverij een groote plaats in hun gedachtenwereld in, maar in het algemeen gaat het bij hen toch om natuurdienst, vereering der vaderen, geloof aan de onsterfelijkheid, zoeken van verlossing; zij kennen het gebed en het offer. En het zal der zending niet moeilijk vallen bij deze gedachten zich aan te sluiten, om zoo tot de zuivere prediking te komen.

Wat echter te denken geeft is, dat het der zending niet gelukt is in de Inlandsche Christenen de verkeerde voorstellingen te overwinnen en slechte bewegingen, welke met het ware geloof onverenigbaar zijn, tot zwijgen te brengen. Er is dan ook nog veel bijgeloof; voor de daemonden wordt nog gevreesd; men mijdt de rustplaats der dooden; hun godsdienst draagt nog een weltisch karakter, of, zoo men zich op genade verlaat, wordt de zedelijke ernst gemist.

Alles bewijst, dat het Christendom nog niet de volksziel zelf heeft geraakt en gewonnen.

Tevens moet men zich herinneren, wat boven gezegd is van de vele genootschappen en kerken, die in Afrika arbeiden. Van eenheid van belijdenis is dus in de verste verte geen sprake. En hoe zal er ooit een Afrikaansche kerk kunnen komen, indien de eenheid der leer ontbreekt! Lutherschen, Gereformeerden, Anglicanen, Presbyterianen, Methodist en Independenten, zij dragen alle steenen bij voor den bouw van de kerk, maar hoe kan daaruit een vast gebouw vrijzigen?

Ook in dit opzicht zal men moeten breken met de tot dusver gevolgde methode. De kerken, die in de belijdenis elkander verwant zijn, moeten trachten tot samenwerking te komen. Er zullen dan door heel Afrika heen Gereformeerde, Luthersche enz. kerken komen. Dat wil dus zeggen: de scheiding, welke er in Europa is, zal ook in Afrika moeten worden ingevoerd. En wellicht, dat dan later door de Afrikaansche Christenen zelf, hieruit een zelfstandige Afrikaansche kerk wordt opgebouwd.

Doch dat veronderstelt dan een zelfstandige bewerking der theologie. De ééne Christelijke leer zou overeenkomstig de geestelijke krachten, door God in de Afrikaansche volken gelegd, moeten worden nagedacht en omgewerkt en uiteengezet.

Zoo is dan de voorstelling, die men zich van den gang van zaken kan maken. Maar of het nu zoo ook gaan zal, wie kan het zeggen?

J. D. W.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN.

Pers-stemmen.

„Die Volkstem” over professor Visschers „Paradijsprobleem”.

Ook buiten ons land is men niet blind voor de gevaren, welke een boek als „Het Paradijsprobleem” voor het Gereformeerde geloofsbewustzijn oplevert.

In „Die Volkstem” schrijft Dr B. Gemser daarover een tweetal artikelen, waaruit wij het volgende overnemen.

‘t Boek van Prof. Visscher behandelt nu juist de Bijbelhoofdstukken, welke verschillende opvatting de aanleiding tot dat rumoer is geweest. Daar prof. Visscher ‘n zelfstandig Gereformeerd theoloog is, is met spanning naar zijn betoog uitgezien. Nu ligt voor ons ‘t kleine boekdeel van 190 bladzijden in royaal formaat, op stevig papier, in bijzondere heldere druk, ‘n boek welks uitvoering aan de uitgever, La Rivière en Voorhoeve te Zwolle, alle eer doet. Dat ‘t voor ‘n belangrijk werk gehouden wordt, blijkt uit ‘t feit, dat binnen vier maanden na de verschijning van de eerste druk reeds ‘n derde druk nodig was. De beoordelaars nu van Gereformeerde zijde putten zich uit in lof en aanprijzing: ze spreken van ‘n „goudmijn”, ‘n prachboek, dat de verwachting ten volle overtroft, ‘n boek up-to-date, ‘n professoraal werk in de beste zin des woords, gouden appelen op zilveren gebeeldde schalen, ‘n teken des tijds, enz., zelfs onderwindt zich een om te beweren: de Majesteit Gods spreekt uit dit werk.

We worden door zoveel en door zodanige lof ‘n beetje luiwerig en op onze hoede. ‘t Is ‘n onaangenaam werk tussen zooveel vreugdekreten de wanklank van ‘n nuchtere kritiek te moeten laten horen, temeer wanneer de zaak, waar ‘t hier om gaat, Bijbel, Godsdienst, Theologie, ook Gereformeerde Theologie de beoordeelaar ter harte gaan, misschien evenzeer als aan de schrijver.

Waar prof. Visscher zich beperkt tot z’n eigen terrein (hij is hoogleraar in de Wijsbegeerte van de Godsdienst en in Ethiek of Zedekunde), geeft hij mijns inziens (maar dit is niet mijn terrein) waardevolle uiteenzettingen, b.v. in ‘t hoofdstuk over Schepping of Evolutie (bl. 175—184), of waar hij over de zedelijke beschouwing van de dood, of over ‘t ontstaan van bekleding uit schaamtgevoel spreekt (bl. 149 vv., 126).

De kwestie van Paradijs en Zondeval is echter, voor al wanneer men gelijk prof. Visscher hierbij de overlevering van ‘t Oude Testament volgt, allereerst ‘n kwestie van Oud-Testamentische wetenschap en kennis van de literatuur van de oude volkeren temidden waarvan Israël leefde. Met de Oud-Testamentische wetenschap nu staat prof. Visscher op ‘n uiterst gespannen voet, en hij gedraagt zich hier erger als ‘n leek.

Hij volgt onvoorwaardelijk de oude Statenvertaling van nu bijna driehonderd jaar geleden; zo behoudt hij de onmogelijke tekst van Zeph. 2: 2, en vindt hier ‘n treffende diepzinnigheid van de profeet — de diepzinnigheid ligt hier echter bij de vertalers uit de 17de eeuw en bij tekstbedervers uit vroegere tijden. Zo neemt hij kwasi-wetenschappelijk de omschrijving van ‘n Hebreuws woord over uit ‘n Duits tijdschrift-artikel, zonder bemerkt te hebben, dat die (duitsche) „Saraph” en de Serafim van Jes. 6 presies ‘t zelfde woord zijn (enkelvoud: saraf, meervoud: serafim) (bl. 115). Belangrijke kwesties als ‘t auteurschap van Mozes, en de oplossing van moeilijkheden in de O. T. verhalen door naar de samenstellende delen en verscheidenheid van bronnen te zoeken negeert de schrijver volkomen; ook in dit opzicht geeft hij zich eenvoudig aan de traditie kritiekloos over. Erger wordt dit veronachtzamen van bezonnen wetenschap, als de schrijver zich met de Babylonische achtergrond van de Bijbelverhalen gaat bemoeien. Zo beweert prof. Visscher, dat in de (veronderstelde) Babylonische slangverering zich ‘t zelfde beginsel openbaarde als in de verheerlijking van Marduk (de hoofdgod van Babel); als men echter bedenkt — gelijk de schrijver zelf weet — dat Marduk juist de bestrijder van ‘t slangemonster is, de god van licht en orde, die de macht van duisternis en wanorde bestrijdt en overweldigt, dan vervalt de hele redenering en combinatie van deze bladzij 117. In plaats van voor de Babylonische legenden en mythen de standaardvertalingen en -bewerkingen van Jensen, Dhorme, Ugnad, Grossmann te raadplegen volgt de schrijver hier ‘n werk, dat blijkbaar op dit gebied tweedehands is, ten gevolge waarvan hij de mythe van Atarhasia (foutief hier Atarpi genoemd) verbindt met de Paradijsgeschiedenis in plaats van met de Zondvloed (bl. 132 v.); ‘n enkel ogenblik van rustig doorlezen van ‘n betrouwbare vertaling van de mythe had de schrijver aanstonds op ‘t rechte spoor gebracht.

‘t Meest nieuwsgierig is men natuurlijk naar Prof. Visscher’s beschouwing aangaande de slang. Vijftig bladzijden zijn dan ook aan dit onderwerp gewijd (72—122). ‘t Eerste hoofdstuk over dit monster stelt door zijn opschrift direct de vraag: Slangenbeest of slangsmid? De schrijver betuigt met klem van woorden (zonder veel argumentatie) dat bedoeld is ‘n werkelijke slang (bl. 82, 84). Maar daarbij wordt de schrijver niet moede te betuigen, dat die werkelijke slang gezien moet worden in ‘t licht van de Oud-Oosterse voorstelling, welke de slang zag als ‘n vertegenwoordiger van de demonische macht (bl. 80 vv., 84, 89, 94, 116 v., 123). De schrijver ontgaat nu echter de moeilijkheid van de vraag: gold de slang te recht als demonies wezen? wil de Bijbelschrijver ons de slang als ‘n duivels dier leren kennen? is die paradijs slang vertegenwoordiger en werktuig van de satan geweest, ja of neen? Neen zegt blz. 84, want „wij mogen verwachten, dat, indien de auteur der Satan bedoeld had, hij deze ook zou hebben genoemd”. Ja, zegt bl. 97, waar beweerd wordt: „‘t Geestelijke oog dezer slang deed ‘n versterkende invloed uitgaan op de vrouw” en bl. 98, die spreekt van „demonische macht welke onder ‘t masker van ‘n engel des lichts de weerachij van ‘n valse verwachting deed stralen”, en bl. 99, waar die valse verwachting wordt weergegeven als: „Verheffing boven ‘t mens zijn, kennen wat de slang kende als de inkarnatie (!) ener bovenzinlike macht, opgenomen te worden in ‘n wereld van andere orde, waartoe de slang behoorde”. Deze zelfde tweeslachtigheid en dubbelzinnigheid heerst in dit boek, waar de schrijver spreekt over ‘t spreken van de slang. De schrijver wil de samenspraak tussen de slang en de vrouw in letterlike zin handhaven, en voert dan als „bewijzen” aan, dat bij de primitieve mens ‘t natuurgevoel zoveel sterker nog is, en dat nog heden duizende mensen Indianen en Indiërs, „er absoluut zeker van zijn”, dat zij met dieren kunnen spreken, deze hen verstaan en zijzelf de diertalen begrijpen (zo maken Voor-Indische slangbezweerders ‘n kontrakt met de gevangen slangen betreffende de duur van hun gevangenschap). De hooggeleerde schrijver vergeet hier weer onderscheid te maken tussen voorstelling en werkelijkheid; en in ‘t debat over de Paradijsgeschiedenis gaat ‘t juist over die vraag (zie bl. 30 vv.).

‘t Maakt op mij sterk de indruk, dat de schrijver de konsekwenties van zijn kennis niet aandurft. Telkens geeft hij veel materiaal over met de Bijbelse voorstelling verwante verschijnselen bij de andere volken; maar hij verklaart hiermee niets, want steeds voegt hij direct hierbij, dat in Israël die voorstellingen ‘n geheel andere inhoud hebben. Hij neemt steeds aanstonds met de andere hand terug, wat hij met de ene heeft aangeboden. Dogmaties staat hij op ‘t standpunt dat Gen. 2 en 3 letterlijk de realiteit van ‘t gebeuren weergeven, zoals de Heilige Geest ‘t aan Mozes heeft laten zien; wat bedoelt Prof. Visscher er dan toch mee, als hij telkens spreekt van de Babylonische achtergrond van ‘t Paradijsverhaal (b.v. bl. 83, 118 v., 120 v., 133, 164, 172 v.), en van de ontleding door Mozes aan Babel van allerlei trekken en voorstellingen? Zijn die voorstellingen juist, dan behoeft prof. Visscher voor zijn betoog er geen melding van te maken en is dit maar net geleerd vertoon, zijn die voorstellingen onjuist of gebrekkig, dan is de realiteit die er achter ligt dus anders, en komt men op de lijn van symbolische of allegorische verklaring. De schrijver is dan ook zoo voorzichtig geweest al te stoute aanhalingen uit wetenschappelijke studien maar in ‘t onspronkelijk Frans, Duits of Engels te laten staan.

Taal en stijl van de schrijver, welke in de aankondigingen worden geprezen als „schoon, machtig, verheven, magistraal”, kunnen mij weinig bekoren, al is dit wellicht meer ‘n kwestie van individuele smaak. Op mij maken ze ‘n onnatuurlijke indruk. Als ‘n gewoon mens zegt: „zelfs tweelingen gebruiken nooit geheel op elkaar”, dan zegt Prof. Visscher: „Geen twee zonen zijn er uit eenzelfde moederschoot ontsproten in eenzelfde tijdsgewricht, die niet ieder toch zichzelf slechts zijn” (bl. 13). Dit is gezwollen en gemanieerd. Waarom praat de schrijver van: generen, unilateraal, bilateraal, visueel, anthropomorph, terwijl daar voor die begrippen goede Nederlandse uitdrukkingen bestaan? Hoe ondoordacht is de beelddruk aangaande de man en zijn verhouding tot de vrouw: hij is haar hoofd, de

draaggrond van haar leven (bl. 131, men kan zich dit alleen voorstellen door de vrouw als akrobate te zien). ‘t Spijt mij om de mooie en diepe gedachten, welke hier en daar ‘t werk siert, en om de magistrale Gereformeerde Theologie, waar de schrijver ‘n toegewijde aanhanger van is, dat ik dit boek ‘n mislukking moet achten. ‘t Draagt m.i. in geen opzicht bij tot de oplossing van ‘t belangrijke probleem, noch histories of literair, noch wijsgerig, noch dogmaties. In ‘n wijsgerig-dogmaties geschrift passen toch zeker niet uitdrukkingen als: „de vinger van Gods Geest”, en voorstellingen als: „levensadem inblazen”, ‘n geesteslamp ontsteken, „Gods mond” en dergelijke; terwijl in ‘n wetenschappelijk geschrift kwasi-belangrijke opmerkingen als dat de schrijver van Gen. 2 en 3 niet zelf in ‘t paradijs geweest is (bl. 35) en dat Adam geen theoloog was, doorkneet in alle stukken der leer (bl. 74), misstaan. In plaats van ‘n vraagstuk op te lossen, stelt dit boek vele problemen er bij, o.a. dat van de geestesgesteldheid van de schrijver en van ‘t publiek, dat binnen vier maanden om ‘n derde druk vroeg.

Wij zijn er dankbaar voor, dat zulke dingen gezegd worden door een nuchteren Afrikaander, die geheel buiten onze kerkelijke stroomingen staat.

Blijkbaar had hij bij het schrijven van zijn artikelen nog niet vernomen, dat er ook in ons land kritiek op het bedoelde boek is geëfend.

Zijn laatste zin bevat een rake opmerking.

Een buitenstaander moet wel verbaasd staan, dat de strekking van dit boek niet dadelijk door alle Gereformeerden is doorzien. Er is echter wel een psychologische verklaring voor. Men is in onze kringen allicht geneigd om wat pro-Assensisch klinkt voor goede Gereformeerde munt aan te nemen.

HEPP.

PERSCHOUW.

De dienst der vrouw in de kerk.

Dr E. D. Kraan schrijft naar aanleiding van besprekingen in den kerkeraad der Geref. Kerk van Den Haag-Oost over mogelijke dienstvereeniging der vrouw ten bate van het kerkelijk leven, een artikel in „Geref. Kb. v. Vlaardingen o.a.”, waaruit we dit ontleenen:

Dat de vrouw bij den diaconalen arbeid hulpdienst kan en mag verrichten, is onder ons langzamerhand algemeen overtuiging geworden en ook in praktijk gebracht; al blijft er mijns inziens, ook na de teleurstelling die het samenstellen van man en vrouw in het werk der barmhertigheid wel eens bracht, nog reden voor de vraag, of deze hulpdienst nog niet ruimer en dieper moet worden opgevat.

Evenmin is onder ons kwestieus meer de roeping, die de vrouw heeft bij den geestelijken arbeid der kerk naar buiten, in de evangelisatie. Wat zouden anders onze Zondagsscholen, onze evangelisatiezangkoren, onze nasikransen en ook de seetie voor het huisbezoek moeten beginnen?

Maar hoe het toch eigenlijk met de taak der vrouw staat bij den geestelijken arbeid der vrouw naar binnen — deze vraag word over het algemeen steeds schuchter gesteld en door de praktijk niet ontkennend beantwoord. De dienst der vrouw werd in dezen tak van arbeid niet begeerd; en overeenkomstig haar karakter, door de vrouw zelf niet aangeboden.

Voorts:

Ik geloof, dat wij ook ten opzichte van dezen kant van het leven aan de Schrift nog niet voldoende recht hebben gedaan.

Trouwens, onze eigen praktijk veroordeelt ons. Wanneer wij den dienst der vrouw wel gebruiken om in de evangelisatie het verdwaalde en afgedoode leven tot Christus en de kerk terug te leiden, dan is het toch zeer inconsequent, wanneer wij bezwaar maken als het gaat om het verzwakkende en inzinkende leven binnen de kerk zelf te bewaren en te versterken.

Tenslotte:

Met belangstelling zie ik dan ook tegemoet, hoe deze hulpdienst der vrouw nader geregeld zal worden en ik hoop van harte dat deze regeling zoo voortreffelijk zal uitvallen, dat ook andere kerken geprikkeld worden om zich te bezinnen of haar werkorganisatie en haar werkmethode in het algemeen wel in overeenstemming is met de behoefte van deze dagen; en ook, of het met de kerkelijke positie der vrouw naar het Woord Gods wel helemaal in orde is onder ons.

Ik weet wel, dat de nuchterheid vragen zal, of hierdoor de toestanden zoo veel veranderen zullen en of de kerk en de wereld in ‘t algemeen er zoo heel veel beter door zullen worden.

Maar een dergelijke vraag komt eigenlijk niet te pas en nadert tot de kwestie van een verkeerde zijde. Wat voor een Gereformeerd belijder bestist, is niet allereerst het praktisch nut, maar de vraag, wat de openbaring Gods meebrengt. Indien deze gesproken heeft, is dit motief genoeg.

Nog eens: de breuk van ds Aalders met het historisch Calvinisme.

Ook in andere bladen trekt men de onvermijdelijke conclusie uit de jongste persartikelen van ds J. C. Aalders, die tot de groep-Geelkerken overgegaan is. Enkele bladen zullen we citeren.

Dr K. Dijk zegt in „sGravenhaagsche Kb.”:

Men is begonnen op luiden toon te verkondigen, dat het in Assen alleen ging om vragen van exegetischen aard.

Principiële quaesties, zoo beweerde men, waren niet in het geding.

Het geschil raakte alleen mogelijkheden van verklaring en uitlegging.

En daare
en al om
Daarom
door de
Een pro
lechts k
teveegebr
Maar zo
Dat heb
Men hee
Zelfs ov
kes, die
„Assen”
Thans st
over de
Niemand
land doort
erkend, d
vraagstuk
voeren tot
theologie.”

Later (ci

De jong

Leemake

En dat

naam van

den laatste

toemt.

Maar er

Da Aals

ook aansl

En aan

Aan de

matrasch

Xeon, t

aangevols

ernst en

zij voelen

denzen de

voelen vo

gestimuld

Zullen w

nodig te

var de d

mode wo

weer ove

den zoo

‘t is w

Rechts

Ik vern

laas zou

Das W

Maar I

En voe

inslant.

Les van

den kant

meenscha

Gunning,

modernen

En dan

Dan kl

aderverk

Tenslotte

En om

gingen, n

ton terig

En zelfs

ogen vi

De ver

Maar i

En d

Ds C. I

Kbl”. Ook

men zijn

en wat nu

Gelijk

Geelkerke

het te

werd, in

fische v

heeft ge

bekende

rale gev

In teg

sen te v

verklaren

gen v

telijk en

van fu

voeren t

theologie

„Drie

das Ds

Gods, S

Deze e

Omtrent

Dat hi

hijster z

blijkt, ha

Later:

Telken